

KOMPOZITORLAR DÓRETIWSHILIGI HÁM MUZÍKALÍ DRAMA

Aytbaev Azizjan

ÓZMKÓMI NF “Folklor hám etnografiya” kafedrası

“Baqsishılıq hám dástanshılıq” qaniygeligi 2-kurs studentı.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11115105>

Annotaciya. *Bul maqalada Ózbek kompozitorlari dóretiwshiliginde muzikalı draması hám muzikalı dramada saqna waqıyaları, qaharmanlardıń ishki keshirme hám jaǵdayları, óz-ara munábetleri sóz, muzıka, dramatik háreket, sonıń menen birge, oyın arqalı sawlelenedi, muzıka hám sóz bir-birin toltırıp, dóretpе mazmunın ashıwǵa xızmet etiwı haqqında sóz etilgen.*

Gilt sózi: *Kórkem óner, drama, muzıka, saxna shıǵarması, muzikalı teatr janrı, sóz, muzıka, dramatik háreket, kompozitor.*

COMPOSITION AND MUSICAL DRAMA

Abstract. *In this article, in the work of Uzbek composers, musical dramas and stage plays in musical drama, romantic games of heroes, relationships, word, music, dramatic action, which simultaneously shine through the game, music and word complement each other and serve to reveal the content of the event.*

Key words: *Performing arts, drama, music, performance, the genre of musical theatre, the word, music, dramatic action, composer.*

КОМПОЗИТОРСКОЕ ТВОРЧЕСТВО И МУЗЫКАЛЬНАЯ ДРАМА

Аннотация. *В этой статье в творчестве узбекских композиторов представлены музыкальные драмы и сценические игры в музыкальной драме, романтические игры героев, взаимоотношения, слово, музыка, драматическое действие, которые одновременно сияют через игру, музыка и слово дополняют друг друга и служат раскрытию содержания события.*

Ключевое слово: *Художественное искусство, драма, музыка, постановка, жанр музыкального театра, слово, музыка, драматическое действие, композитор.*

Mámleketimiz tálim mákemelerinde keń kólemlı jumıslar ámelge asırılıp atırǵanı málim.

Usı waqıtta bul islerdi janlandırıwǵa mútajlık de sezilmekte. Bul mútajlıktı qandırıw ushın oqıwshılardı kishi mektep jasınan baslap joqarı ruwxıylıq iyesi etip tárbiyalawǵa bólek itibar qaradıw kerek.

Gezi kelipgende bir jaǵdaydı atap ótiw kerek: Ǵárezsiz Mámleketlikler Doslıq awqamı mámleketleri arasında tek Ózbekstan óz ruwxıy siyasatına iye mámleket. Milliy tárbiyanıń úsh

negizi bar: dene tárbiyası, intellektual tárbiya hám etikalıq tárbiya. Tálim-tárbiya hám ruwxıy bilimlendiriw tarawlarıdaǵı barlıq jumıslarımız shaxstın áne sol táreplerin ósiriwge qaratılıwı kerek. Onın ushın bizlerden kópler háwes etetuǵın kúshli bir tiykar - úlken ruwxıy miyraslarımız bar. Olardı qunt menen izbe-iz úyrenip barıw úlken nátiyjeler girewi bolıp tabıladı.

Keyingi waqıtlarda jaslar tárbiyası boyınsha unamsız jaǵday, yaǵnıy biyǵamlıq hám biyparıqlıqqa jol qoyılǵan sıyaqlı. Itimal jańasha qarawlar qalıplesip atırǵan dáwirde sonday jaǵdaylar júz berer. Biraq, bizińshe, hár bir adam óz kásibin hám minnetin shıńkewilden atqarsa, bunday biyparıqlıq kelip shıqpaydı. Ata-ana perzent tárbiyasındaǵı óz minnetin biliwi, máhelle aktivleri buǵan baylanıslı óz wazıypaların ańǵarıwı hám kishi hámeldar kisiler moynındaǵı islerdi hadal orınlawı nátiyjesinde jámiyetimizde biyparıqlıqtın kelip shıǵıwına jol qoymaydı.

Buǵan jetiw ushın olarda áwele óz-ózine isenim sezimin oyatıw kerek. Ózine isengen adam jaqsılıqqa umtılıw hám jamanlıqtı biykarlaw, oǵan qarsı gúresiw sezimi payda boladı. Bul sezim ol jaǵdayda saw oylawdı qalıplestiredi. Adamlarǵa, mámleketke, jámiyetke hám kelesheğine bolǵan úlken mehrdi oyatadı. Óz júreginde mádeniyat túsiniǵı hám sezimi bolǵan adam basqaǵa jamanlıq etpeydi. Mádeniyat bolsa - bul ádebiyat hám kórkem óner bolıp tabıladı. Kórkem ónerdiń barlıq túrleri sıyaqlı insan kewilinde názik sezimlerdi atap aytqanda mehir- aqıbetti adamgershilikti saqlaydı.

Hurmetli Prezidentimiz muzıkanın insannın ómirinde tutqan ornı haqqında sonday degen edi: “Insannın psixik kámalı haqqında sóyler ekenbiz, álbette bul maqsetke muzıka kórkem ónerisiz erisip bolmaydı. Eń áhmiyetlisi, búgingi kúnde muzıka kórkem óneri nawqıran áwladimizdiń joqarı manawiyat ruwxında jetilisiwinde basqa kórkem óner túrlerine qaraǵanda kúshlilew tásir kórsetip atır” degen edi.[1].

Muzıkalı drama - muzıka (vokal hám saz asbap) hám de sóz kórkem ónerine tiykarlangan saxna shıǵarması, muzıkalı teatr janri. Dáslepki úlgileri Shıǵıs (mıs, 5-ásir Xindistan, 12-ásir Xıtay) da qalıplesken. Usı janr Azerbaydjanda 20-ásir basında, Orta Aziya hám Kazaxstanda 1920 jıllarda payda bolǵan. Muzıkalı dramada saqna waqıyaları, qaharmanlardıń ishki keshirme hám jaǵdayları, óz-ara munásebetleri sóz, muzıka, dramatik háreket, sonın menen birge, oyın arqalı sawlelenedi, muzıka hám sóz bir-birin toltırıp, dóretpе mazmunın ashıwǵa xızmet etedi.

Ózbekstanda muzıkalı drama janri 1910—20 jıllardan milliy kórkem ádebiyatqa baylanıslı kórkem tamasha kórkem óneri hám muzıka miyrasları jayinde qalıplese basladı. Onın quramında ózbek xalıq tamashalarında muzıkadan paydalanıw tájiriybeleri, sonın menen birge, Azerbaydjan teatrining muzıkalı dramatik spektaklları zárúrli rol oynadı. Hamzaning “Hay, jumısshılar”, “Qarmaq”, “Quzǵınlar” sıyaqlı insenirovkaları, “Fergana baxıtsızlıǵı” tetralogiyası; Ğulom Zafariyning “Halima” pyesası; Xurshiddiń Nawayı dástanları tiykarında jaratılǵan “Farhod hám

Shıyrın”, “Layli hám Majnun” dóretpelerinde Muzıkalı dramaning ayırıqsha tárepleri bekkemle basladı.

Ózbek Muzıkalı draması óz rawajlanıwında bir neshe dáwirdi basıp ótti. Bárinen burın pyesaga uyqas muzıka materialı xalıq dóretiwshiliginen saralap alıngan bolsa, 1930-jıllardıń basında S Abdullanıń “Boran”, M. Muhamedov hám K. Yashinniń “Ishkerida” sıyaqlı zamanagóy dóretpeleri saqnalastrılǵanında xalıq muzıka miyrasları úlgilerin qayta islewge pát berilgen. Ózbek kompozitor hám kompozitorları Muzıkalı drama muzıkasınıń ańlatpalıq múmkinshiliklerin keńeytiwdi. “Layli hám Majnun” (Nawayınıń sol atlı dástanı tiykarında Xurshid librettası; T. Sadıqov hám N. Mironov muzıkası), “Farhod hám Shıyrın” (Nawayı -Xurshid, V.Uspenskiy), “Gulsara” (K.Yashin; R. Glier) sıyaqlı Muzıkalı dramalar usılardan bolıp tabıladı. Muzıkalı dramanıń kórkem ádebiyatqa baylanıslı hám muzıka tárepien rawajlanıwında dramaturglardan K.Yashin, S.Abdulla hám kompozitor T.Jalilovtıń xızmetleri úlken. Olar qálemine tiyisli “Nurxon”, “Rawshan hám Zulxumor” (K.Yashin; T. Jalilov), “Tohir hám Zuhra”, “Alpamıs”, “Muqimiy”, “Gúl hám Nawrız” (S.Abdulla, T.Jalilov) sıyaqlı jetik Muzıkalı dramalar bar. 1950-jıllardan baslap bul janrda gárezsiz dóretiwshilik etiwshi ózbek kompozitorları jetisip shıqdı: M. Leviyev, A. Muhamedov, S. Babayev, H. Rahimov. Ik. Akbarov, D. Zokirov, D. Saatqulov, S. Jalil, M. Yusupov, S. Haytboyev, M. Bafoyev, M. Mahmudov, F. Alimov [2] hám basqada olar ózbek muzıka miyrasları, Evropa professional muzıka usılı, ańlatpa quralları hám formaları (atap aytqanda, ariya, duet hám basqa ansambllar, qor hám oyın saqnaları) na súyene otirip, óz muzıkalı dramalarıda haqıyqıy muzıkalıq dramaturgiya payda etiwge umtıldı. Dramaturg, kompozitor hám atqarıwshılardıń ilimiy tájriybesi asıwı nátiyjesinde muzıkalı drama zamanagóy professional muzikalıdrama janr dárejesine kóterildi hám ózine tán qásiyetlerine iye boldı.

REFERENCES

1. Karimov I A. “Yuksak ma’naviyat - yengilmas kuch” T 2008 141- bet
2. A.Jabborov., T.Solomonova. Kompozitori i muzikovedi Uzbekistana. Tashkent.
3. Jiyenbaevich M. I. The evolution of music pedagogy of the karakalpak people: Historical and theoretical aspects //Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. – 2021. – T. 11. – №. 10. – C. 27-32.
4. Jiyenbaevich M. I. Competence-based approach in higher musical and professional education //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 12. – №. 4. – C. 42-47.
5. Moyanov I. TRAINING AND DEVELOPMENT OF ART PERSONNEL //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 9. – C. 65-69.

6. Jiyenbaevich M. I. COMPETENCE-BASED APPROACH IN HIGHER MUSICAL AND PROFESSIONAL EDUCATION //PROMINENCE OF INFORMATION BASES& MEDIA ASSESSMENTS IN THE POST CONFLICT MARKETING ENVIORNMENT.
7. Mojanov I. TRAINING AND DEVELOPMENT OF ART PERSONNEL //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 65-69.
8. Моянов Ы. Д. ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚИ МУСИҚИЙ ПЕДАГОГИКАСИНИНГ ТАРИХИЙ-НАЗАРИЙ ЖИХАТЛАРИ //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 5.
9. Моянов Ы. Д. ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚИ МУСИҚИЙ ПЕДАГОГИКАСИНИНГ ТАРИХИЙ-НАЗАРИЙ ЖИХАТЛАРИ //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 5.
10. Muxammetdinova L. THE DEVELOPMENT OF THE ART OF GIVING IN NORTHERN PAKISTAN AS AN EXAMPLE OF THE YEARS OF INDEPENDENCE //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 74-78.
11. Maxamatdinovna M. L. FOLKLORE AS A SPECIAL FORM OF CREATIVITY //International Journal of Advance Scientific Research. – 2023. – Т. 3. – №. 09. – С. 282-284.
12. Makhammatdinovna M. L. As a Means of Providing Aesthetic Education to the Students of the Art of Embroidery //Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 3. – С. 149-152.
13. Tajimuratova S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 841-849.
14. Saginbaevna T. S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 9. – С. 386-392.
15. Sag'inbaevna T. S. Cultural Life in Uzbekistan during the Years of Independence //Spanish Journal of Innovation and Integrity. – 2023. – Т. 18. – С. 39-41.
16. Tajimuratova S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 841-849.
17. Saginbaevna T. S. Management and study of culture and art. – 2022.
18. Тажимуратова Ш. С. САНЪАТШУНОСЛИК ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШ ОРҚАЛИ ТАЛАБАЛАРНИНГ МУСТАҚИЛ ИШЛАШ КЎНИКМАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. – 2023.

19. Tajimuraova S. S. INFORMATION AND COMMUNICATIONS IN MANAGEMENT //Journal of Integrated Education and Research. – 2022. – T. 1. – №. 5. – C. 509-511.
20. Tajimuratova S. CONCEPT OF FURTHER DEVELOPMENT OF NATIONAL CULTURE IN UZBEKISTAN //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 1. – C. 251-254.